

UDK 37 + 061.3 (049.3)

Adila Pašalić-Kreso

**INTERKULTURALNI DIJALOG SVJETSKIH
STRUČNJAKA ZA OBRAZOVANJE
POVODOM ODRŽAVANJA XIII SVJETSKOG
KONGRESA UDRUŽENJA KOMPARATIVNIH
I INTERNACIONALNIH PEDAGOGA**

**INTERCULTURAL DIALOGUE OF WORLD
EXPERTS FOR EDUCATION ON THE OCCASION
OF HOLDING THE XIII WORLD CONGRESS
OF COMPARATIVE AND INTERNATIONAL
EDUCATORS ASSOCIATIONS**

Sažetak

U ovom radu predstavljene su ciljevi i značaj djelovanja eminentnih svjetskih stručnjaka i stručnih organizacija iz oblasti obrazovanja, okupljenih oko Svjetskog vijeće udruženja komparativnih edukatora (World Council of Comparative Education Societies – WCCES). To je krovno tijelo, osnovano 1970. godine, pod čijom ambrelom djeluju brojna nacionalna, subnacionalna, regionalna i na zajedničkom jeziku zasnovana udruženja koja okupljaju stručnjake iz oblasti obrazovanja. Prikaz razvoja i djelovanja WCCES-a, uz pregled održavanja dosadašnjih svjetskih kongresa i tema koje su odražavale glavne probleme u obrazovanju, može približiti ovaj višedecenijski pokret našoj široj intelektualnoj javnosti.

Zajednički kros-kulturalni istraživački projekti, ekspertna i naučna asistencija, te rasprave koje vode komparativni i internacionalni edukatori u periodičnim susretanjima, imaju uglavnom dugoročan značaj za sve one sredine koje nastoje da unapređuju vlastite obrazovne sisteme. Može se očekivati da će i XIII svjetski kongres udruženja komparativnih i internacionalnih edukatora, nedavno održan u Sarajevu, imati taj karakter i značaj.

Ovaj rad se istovremeno oslanja i na temeljnu literaturu iz oblasti komparativne pedagogije i srodnih društvenih nauka.

Ključne riječi: *komparativna i internacionalna edukacija, interkulturalni dijalog, multikulturalnost, odgoj za razumijevanje*

Summary

This work presents the aims and the significance of world experts in the field of education assembly, as is represented in the work of the World Council of Comparative Education Societies (WCCES). This Council is an umbrella organization formed in 1970, under which a number of national, sub-national, regional and language-based comparative educators societies. A brief overview of the development and achievements of WCCES, along with a list of world congresses held so far and topics that represented major educational problems can be used to bring the wider intellectual audience closer to this multi-decade comparative movement in education.

The combined, cross-cultural research projects, expert and scientific assistance, and debates led by comparative and international educators in periodic gatherings, mainly have a long-term significance for all environments that strive to improve their own educational systems. It is expected that XIII World Congress recently held in Sarajevo will have the same values and significance.

This work relies on the basic literature in the field of comparative education and of similar other fields of social sciences.

Key words: *comparative and international education, intercultural dialogue, multicultural, education for human understanding*

U Sarajevu je od 3. do 7. septembra 2007. godine održan XIII svjetski kongres udruženja komparativnih i internacionalnih edukatora-pedagoga¹, što je neposredan povod nastajanju ovog

¹ U našem jeziku je daleko češće u upotrebi pojam pedagog ili nastavnik, ali u ovom radu će se koristiti uglavnom pojam edukator, jer to predstavlja direktni prijevod s engleskog jezika i onemogućava pojmovne zabune.

teksta. Na kongresu je učestvovalo oko 800 učesnika iz 74 zemlje, a rad se odvijao u 13 tematskih grupa i 7 simpozija. Sada kada je iza nas kongres za koji su brojni učesnici uputili mnoštvo pohvala, možemo reći da se Sarajevo ravnopravno svrstalo u red velikih svjetskih metropola u kojima su održani kongresi, a domaćini – Filozofski fakultet i Sarajevski univerzitet, u institucije koje mogu, sa svojim naučnim i stručnim potencijalima, realizirati sve zadatke koje nameće ovakav jedan naučni skup svjetskog ranga.

Zbog šire naučne i stručne javnosti u ovom članku će biti nešto konkretnije predstavljeno djelovanje Svjetskog vijeća komparativnih i internacionalnih edukatora (World Council of Comparative Education Societies - WCCES), *spiritus movensa* održavanja svjetskih kongresa u oblasti obrazovanja.

1. Svjetsko vijeće udruženja komparativnih edukatora i jačanje pokreta za kvalitetnije obrazovanje

Svake tri godine, počevši od 1970., održava se Svjetski kongres udruženja komparativnih i internacionalnih edukatora. Organiziranje kongresa inicirao je prof. Joseph Katz sa University of British Columbia (Kanada), prvi predsjednik Svjetskog vijeća, prepoznavši potrebu za okupljanjem i razmjenom iskustava, tada relativno malog broja nacionalnih udruženja,² koja su nagovještavala porast interesiranja za daljnjim širenjem ovih oblika okupljanja stručnjaka u obrazovanju. Organizator Prvog kongresa u Ottawi, prof. Katz je tada zapisao: *Sam kongres je dokaz da ljudi žele da rade zajedno kako bi dosegli ne samo zajedničke ciljeve nego i one ciljeve koji im nisu zajednički* (Masemann, V., Bray, M. & Manzon, M., 2007: 14).

Među najvrjednije rezultate ovog okupljanja profesor Katz je kasnije isticao:

- *internacionalizaciju čovjeka,*
- *kooperaciju kultura, i*
- *racionalizaciju društava. (Isto:14)*

² Svega pet udruženja je formiralo Svjetsko vijeće (World Council), i to četiri nacionalna: SAD (CIES), Kanada (CIESC), Japan (JCES) i Južna Koreja (KCES), i jedno regionalno udruženje Evrope (CESE).

Tokom 1980-ih i 1990-ih formiranje udruženja komparativnih i internacionalnih edukatora teklo je nevjerojatnom dinamikom, tako da je iz prvih malobrojnih udruženja, osnivača Svjetskog vijeća, nastala jedna veoma brojna, znanstveno i stručno moćna i razgranata svjetska organizacija. Ona je do kraja 20. stoljeća izrasla u zajednicu globalnih razmjera koja danas povezuje aktivnosti 36 udruženja (a zajednički imenitelji su im ili država, ili regija, ili jezik). Duh komparativistike, koji se prvobitno razvijao uglavnom u Evropi i SAD-u, naglo se raširio i posijao diljem planete. Relativno mali broj intelektualaca i poslenika u internacionalnom obrazovanju imao je takvu poticajnu i inspirativnu snagu da je permanentno jačao i brojčano širio svoje članstvo. Istovremeno se povećavao broj rasprava, analiza, istraživanja, reformi, novih strategija i sl. za uspješniju borbu protiv nepismenosti, protiv neefikasnosti školovanja, protiv neuvažavanja različitosti, protiv segregacije djece i mladih, protiv kršenja prava djeteta, a za veću ravnopravnost spolova, kultura, jezika, nacija, rasa; za uzajamna poštovanja i uvažavanja, za susretanja i dijalog među kulturama, i dr. (vidjeti više u Halls, 1990, Delors, 1998, Postlethwaite, 1999, Pampanini, 2004, Bray, M., Adamson, B. & Manzon, M., 2007)

Udruženja komparativnih i internacionalnih edukatora okupljaju danas sve one koji se u okviru različitih struka bave edukacijom i koje interesira unapređivanje polja odgoja i obrazovanja razmjenom iskustava, naučnih dostignuća i praktičnih rješenja od univerzalne vrijednosti. Komparativni edukator-pedagog teži da unaprijedi vlastiti obrazovni sistem i vlastitu edukacijsku praksu preuzimanjem najvrjednijih internacionalno i globalno priznatih rješenja.

Brojni intelektualaci koji su članovi udruženja komparativnih edukatora i koji su, od kraja Drugog svjetskog rata do danas, dali ogroman lični doprinos razvoju ove značajne organizacije pripadali su ne samo području pedagogije nego i područjima filozofije, psihologije, historije, ekonomije, prirodnih znanosti, umjetnosti, lingvistike, prava, medicine, ekologije i dr. Multidisciplinarno sagledavanje globalnih i lokalnih problema obrazovanja i traganje za najboljim i kulturalno najadekvatnijim rješenjima je zajednička karakteristika komparativista koji stalno imaju na umu progres čovječanstva putem modernizacije obrazovanja. Njih karakterizira

naglašena profesionalna otvorenost za interkulturalna susretanja i razumijevanja. To jezgrovito izražava E. Morin (2001: 115) koji koristeći se sintagmom „odgoj za ljudsko razumijevanje“ naglašava: *Razumijevanje je istodobno sredstvo i cilj ljudske komunikacije. Našoj planeti je u svakom smislu potrebno uzajamno razumijevanje. S obzirom na to koliko nam je potrebno odgajanje za razumijevanje na svim odgojno-obrazovnim razinama i u svakoj dobi, razvoj razumijevanja zahtijeva planetarnu reformu mentaliteta: ona mora biti djelo odgoja budućnosti.* Komparativni edukatori uistinu djeluju već više decenija u tom pravcu. Rezultati su očigledni u razvijenim programima i strategijama odgoja za mir, za toleranciju, odgoja za demokraciju, za prava čovjeka, za multikulturalnost, za inkluziju i dr.

Zahvaljujući pokretu edukatora i pedagoga internacionalno i komparativno orijentiranih izvršena su mnoga istraživanja koja su u svojoj dugoj praksi tokom 20. stoljeća poredila školske sisteme, postignuća učenika, osposobljenost nastavnika, opremljenost škola, te mnoga druga pitanja vezana za kvalitetan nastavni i odgojno-obrazovni rad (Postlethwaite, 1999; Bray, M., Adamson, B. & Manzon, M., 2007: 196). Ugledni centri za takva istraživanja već više decenija djeluju u Londonu, Hamburgu, Parizu, Hong Kongu, Čikagu i dr. Njihova istraživanja doprinijela su da se školski sistemi unaprijede i međusobno u značajnoj mjeri ujednače. Istovremeno, ona su utjecala na prihvaćanje mnogih novina u obrazovnim sistemima sa čije duge liste navodimo samo neke: promjena položaja učenika u obrazovanju – od pasivnog objekta ka subjektu, uvođenje oblika aktivnog i interaktivnog učenja i poučavanja, mijenjanje sistema ocjenjivanja i vrednovanja rada učenika, drugačije poimanje uloge nastavnika, podizanje nivoa kvaliteta obrazovnog rada, pronalaženje novih strategija u borbi protiv nepismenosti, promoviranje ravnopravnosti dječaka i djevojčica, prihvaćanje raznovrsnosti, izrada drugačijih udžbenka i priručnika, intenzivnije uključivanje roditelja u rad škole, permanentno educiranje nastavnika, uključivanje djece s posebnim potrebama u redovne škole, razvijanje tolerancije i razumijevanja među učenicima i mnoge druge. O svim ovim pitanjima najcjelovitije se raspravljalo na kongresima WCCES-a.

Pregled glavnih tema dosada održanih svjetskih kongresa:

Broj	Godina	Mjesto	Glavna tema kongresa
1.	1970	Ottawa, Kanada	Obrazovanje i formiranje nastavničke profesije: Obrazovna podrška zemljama u razvoju
2.	1974	Ženeva, Švicarska	Efikasnost i neefikasnost srednje škole
3.	1977	London, Velika Britanija	Jedinstvenost i raznovrsnost u obrazovanju
4.	1980	Tokio, Japan	Tradicija i inovacije u obrazovanju
5.	1984	Pariz, Francuska	Zavisnost i međuzavisnost u obrazovanju: Uloga komparativne edukacije
6.	1987	Rio de Janeiro, Brazil	Obrazovanje, kriza i promjene
7.	1989	Montreal, Kanada	Razvoj, komunikacija i jezik
8.	1992	Prag, Čehoslovačka	Obrazovanje i demokracija
9.	1996	Sidney, Australija	Tradicija, modernost i postmodernizam
10.	1998.	Cape Town, Južna Afrika	Obrazovanje, jednakost i transformacije
11.	2001	Chungbuk, Republika Koreja	Novi izazovi, nove paradigme: Ulazak obrazovanja u 21. stoljeće
12.	2004	Havana, Kuba	Obrazovanje i socijalna pravda
13.	2007	Sarajevo, Bosna i Hercegovina	Živjeti zajedno: Obrazovanje i interkulturalni dijalog

U svojoj bogatoj i višedecenijskoj aktivnosti Svjetsko vijeće komparativnih i internacionalnih edukatora (WCCES) stalno definira i redefinira svoje ciljeve i zadatke i nakon svakog kongresa rezimira dosegnute rezultate. Prema Statutu Svjetskog vijeća, koji je usvojen 1996. i koji je još važeći, glavni ciljevi djelovanja su:

- unapređivanje obrazovanja za internacionalno razumijevanje u interesu mira, interkulturalne kooperacije, uzajamnog uvažavanja među ljudima i poštovanje ljudskih prava; i

- *unapređivanje obrazovnih sistema tako da pravo svih na obrazovanje postane u potpunosti ostvarivo.*

Dalje Statut precizira dva profesionalna cilja:

- *promoviranje izučavanja komparativne i internacionalne edukacije u svijetu i jačanje akademskog statusa ovog polja;*
- *podizati komparativnu edukaciju na nivo na kom će moći da se nosi s glavnim edukacijskim problemima današnjice razvijanjem saradnje među specijalistima iz različitih dijelova svijeta.*

Da bi bilo moguće dostići ovako definirane ciljeve, u Statutu se dalje navodi da Vijeće treba:

- *ohrabrivati podučavanje za komparativnu edukaciju i istraživanja u komparativnoj edukaciji te promovirati interdisciplinarnu saradnju;*
- *omogućavati kooperaciju među komparativnim edukatorima iz različitih zemalja i regija i poticati osnivanje profesionalnih asocijacija i grupa među komparativnim edukatorima;*
- *podržavati internacionalne programe u obrazovanju i odgovorne agencije usmjeravajući pažnju istraživača komparativista na glavne probleme navedene u ovim programima;*
- *organizirati istraživačke projekte za kojima postoji posebna potreba;*
- *unapređivati razmjenu informacija o istraživanjima i razvoju metodologije u komparativnoj edukaciji (Masemann, V., Bray, M. & Manzon, M., 2007: 2-3).*

Od donošenja Statuta do danas Svjetsko vijeće je navedene ciljeve dostizalo na različite načine, što je redovito bilo popraćeno i odgovarajućim publikacijama. U početku je članstvo informirano o novim aktivnostima komparativnih edukatora i Svjetskog vijeća putem biltena (*newslettera*), a kasnije su tu ulogu preuzele web stranice. Ipak, najvrjedniji i najznačajniji oblik informiranja i širenja novih saznanja dobivenih istraživanjima u najrazličitijim edukacijskim sredinama i uvjetima je kongres. Pored nastojanja da se na svjetskom kongresu okupi što veći broj učesnika iz svih krajeva svijeta, teži se i da izbor lokacije za održavanje kongresa

bude svaki puta na nekom drugom kontinentu i u nekoj drugoj specifičnoj kulturi. Pored toga, značajna uloga kongresa je u doprinosu i poticajima razvoju komparativne edukacije kao specifičnog polja u okviru pedagogije ili jačanju već postojećih udruženja komparativnih edukatora.

Sjedište Svjetskog vijeća (WCCES) u pravilu se nalazi tamo gdje je njen predsjednik. Do početka 2007. godine sjedište Svjetskog vijeća je bilo u Hong Kongu, prije toga u Sidneyu, a od februara 2007. se nalazi u Parizu.³ Izborom novog predsjednika WCCES-a na Kongresu u Sarajevu sjedište Svjetskog vijeća se 'seli' u Južnu Afriku u Cape Town. Svjetsko vijeće – WCCES, djeluje kao nevladina organizacija pridružena UNESCO organizaciji koja stalno nastoji da:

- *svake tri godine uspješno pripremi svjetski kongres internacionalnog i globalnog karaktera,*
- *podstiče formiranje novih udruženja komparativne edukacije, posebno u nerazvijenim zemljama,*
- *jača kooperaciju s UNESCO-om,*
- *podstiče zajednička istraživanja u kojima treba da učestvuje što više udruženja komparativnih edukatora* (Masemann, V., Bray, M. & Manzon, M., 2007: 34).

2. Bosanskohercegovačko obrazovanje u središtu interesiranja komparativnih edukatora

Aktivnosti komparativnih i internacionalnih pedagoga i edukatora u Evropi i u svijetu, počevši od 1960-ih godina, bile su gotovo nepoznate u bivšoj SFRJ. Povremena i djelimična zavirivanja u neka aktuelna dešavanja u sferi komparativne pedagogije nisu bila dovoljna da se stvori jasna i cjelovita slika o dešavanjima u okviru ove pedagoške discipline i oblasti, niti da se pobudi radoznalost i potreba za većim i intenzivnijim internacionalnim povezivanjem i komparativnim istraživanjima.

³ Do početka Kongresa u Sarajevu predsjednik Svjetskog vijeća je bio Mark Bray, direktor IIEP-a (International Institut of Educational Planing), a na Kongresu je izabran novi predsjednik, dr. Crain Souden, profesor s Univerziteta u Cape Townu.

Jednako tako ni Bosna i Hercegovina nije bila uključena u neki od projekata šireg internacionalnog značaja. Tako kod nas nije bilo prilike da se, na osnovu nekog većeg internacionalnog istraživanja, sazna egzaktnije o karakteristikama i vrijednostima našeg obrazovnog sistema. Kod nas stoga dominiraju dva, u suštini oprečna stava, zasnovana na subjektivnim procjenama, koja se pojednostavljeno mogu izraziti na sljedeći način:

- 'naš sistem obrazovanja je najbolji, jer su u toku rata naša djeca-izbjeglice svuda bili dobri učenici',

- 'naš sistem je najgori, jer mi djeci samo punimo glave, a oni nikada ne izgrade nikakvu samostalnost, kreativnost, niti spremnost za samoinicijativu, te nam zato sve slabo ide'.

Ovakva polarizirana stanovišta kod nas mogu trajati unedogled sve dok pravu, objektivnu sliku, ne dobijemo u nekom od komparativnih i internacionalnih istraživanja, u kojima ćemo se naći u komparaciji sa četrdesetak ili čak i više zemalja. Prema istraživanjima OECD-a, koja su vrlo detaljno i razučeno komparirala najveći broj evropskih sistema i nekoliko vanevropskih, najbolje rezultate već nekoliko godina pokazuje obrazovni sistem Finske⁴. Ta konstatacija je izvedena vrlo preciznim ispitivanjima i mjerenjima više od trideset indikatora i na stotine ajtema, i ona je nedvojbeno. Naša zemlja kao ni druge zapadnobalkanske zemlje nije obuhvaćena ovim niti nekim sličnim istraživanjima, tako da subjektivne ocjene i nagađanja preostaju i dalje kao jedini pokazatelji.

Budući da članovi Svjetskog vijeće komparativnih edukatora, provodeći svoj statut, brižljivo prate stanje u obrazovnim sistemima i brižljivo biraju lokaciju za svjetski kongres, na zatvaranju XII svjetskog kongresa udruženja komparativnih i internacionalnih pedagoga, krajem oktobra 2004. u Havani⁵, jednoglasno je podržan prijedlog da Sarajevo bude domaćin narednog Svjetskog kongresa. Prijedlog je potekao od jednog broja italijanskih intelektualaca i profesora univerziteta koji su smatrali da pedagozi svijeta i Evrope, ovakvim prijedlogom, daju svojevrstan *homage* gradu i zemlji koji su neopravdano propatili višegodišnje strahote rata, dobrim

⁴ Vidjeti više na: <http://www.pisa.oecd.org/>

⁵ Vidjeti više na: http://www.hku.hk/cerc/wcces/cuba_congress.htm

dijelom zbog inertnosti političara njihovih zemalja, ali isto tako cijeneći da je komparativna edukacija u ovom regionu neopravdano nerazvijena. Stoga predloženu okvirnu temu kongresa **Živjeti zajedno: edukacija i interkulturalni dijalog** treba razumjeti i kao vid priznanja i poštovanja da se upravo u BiH i u Sarajevu, gradu heroju, može i treba voditi interkulturalni dijalog, ali i da će takav događaj kao što je svjetski kongres snažno potaknuti daljnje interesiranje i razvoj ove važne oblasti za razvoj i unapređenje edukacije.

Odluku da Sarajevo bude domaćin Svjetskom kongresu internacionalnih i komparativnih edukatora treba shvatiti i kao poruku i poziv *pridružite nam se*, a istovremeno i kao veliku šansu da se na ovim prostorima razvija duh internacionalizma i komparativizma kako bi se obrazovni sistem BiH gradio i korigirao u skladu s najboljim rješenjima drugih obrazovnih sistema. Svjetski kongres udruženja komparativnih i internacionalnih edukatora, održan od 3. do 7. septembra 2007. na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu, predstavlja prvo okupljanje edukatora svijeta ovakvog značaja na prostorima ne samo Bosne i Hercegovine i Balkana nego i cijele jugoistočne Evrope. Nadajmo se da je ovim otvorena jedna nova stranica razvoja obrazovanja i edukacijskih znanosti u BiH.

Uključivanje u pokret komparativnih i internacionalnih edukatora

Za svaku sredinu uključivanje u pokret komparativnih i internacionalnih edukatora znači otvaranje vlastitog obrazovnog sistema prema svijetu, znači iskorak prema vani i svojevrsno oslobađanje od marginaliziranosti, sputanosti, ili kompleksa niže vrijednosti. Za Bosnu i Hercegovinu to može da označava i prve korake za izlazak iz provincijalne pozicije prema Evropi. Poslenicima u obrazovanju treba mnogo više nego dosada internacionalnih i interkulturalnih susretanja, slobodnih i otvorenih razgovora, iskrene razmjene i pozitivnih i negativnih iskustava, iskrenog odnosa ne samo prema stranim iskustvima nego i prema vlastitim problemima i uspjesima, zajedničkih naučnih istraživanja

– ukratko, internacionalnog partnerstva u obrazovanju. To se svakako ne može postići u svega nekoliko dana održavanja kongresa, za vrijeme kojih je naša sredina bila preplavljena pedagozima svih boja kože, svih jezika, kultura i religija, ali se može snažno potaknuti. Svako ovakvo susretanje doprinosi da se podiže duh komparativistike, a to ukratko znači stvaranje atmosfere za formiranje stručnjaka u obrazovanju izuzetno širokih vidika, posebnog duha i posebnih opredjeljenja. Sigurno se može tvrditi da je svaki naš učesnik (od oko 150 njih) upoznao barem dva ili tri strana i razmijenio adrese i kontakte. To je već dovoljno da se u nekoliko narednih mjeseci ova poznanstva počnu širiti geometrijskom progresijom. Može se reći da nas je kongres naglo ‘bacio’ u vode komparativistike i internacionalnih i interkulturalnih susretanja. Na nama je sada da pokažemo kako brzo i uspješno znamo da plivamo. Sigurno je da će kongres dugoročno:

- podsticati razvoj ideja, saznanja i prakse komparativne edukacije na prostorima Balkana i drugih zemalja Evrope i svijeta u tranziciji,

- utjecati na razvijanje svijesti i stavova o potrebi stalnog interkulturalnog povezivanja putem dijaloga i razumijevanja;

- doprinositi pokretanju istraživanja, publiciranja, razmjene i distribucije saznanja i ideja iz oblasti komparativne pedagogije;

- razvijati saradnju s drugim disciplinama koje su u dodiru s pitanjima edukacije i kulture u najširem kontekstu.

U međuvremenu će nam trebati:

- hrabrosti i iskrenosti da se upustimo u promjene i da u tome budemo iskreni prema sebi, vlastitom iskustvu, prema uvjetima u kojima se nalazimo, kao i prema stranim iskustvima i saznanjima sa kojima se upoznajemo;

- spremnost za učenje na iskustvima drugih, spremnost da uočavamo činjenično stanje bez predrasuda, bez prebrzih procjenjivanja i vrednovanja;

- razumijevanje stvari i odnosa, u pokušajima implementacije naučenog ili iskustveno stečenog u novim uvjetima.

4. Interkulturalna susretanja i interkulturalni dijalog – tematika Kongresa u Sarajevu

Savremeni svijet na jednoj strani obiluje stalnim naučnim, tehničkim i tehnološkim otkrićima i inovacijama, dok je na drugoj strani pun međuljudskih nerazumijevanja, nesporazuma, sukoba i konflikata. Čovjek se ne rađa ni kao dobar ni kao loš. On se ne rađa sa sposobnošću razumijevanja drugog, ili pak s mržnjom prema drugom. On to uči i usvaja, i to onako kako mu to njegova sredina, rano iskustvo roditeljskog doma i školski odgoj omogućavaju. Upravo u toj činjenici da čovjek svoju altruističku i humanističku dimenziju kao i svoje sposobnosti međuljudskog komuniciranja stječe učenjem leži šansa za edukatore. Oni su ti koji treba da komunikacijske kvalitete ličnosti razvijaju na pozitivan i sa stanovišta potreba savremenog svijeta neophodan način.

Velika i značajna migrantska pomjeranja, posljednjih nekoliko decenija, nameću kao neminovnost potrebu učenja kako živjeti s drugima i drugačijima. Gotovo da više nema niti jedne zemlje u svijetu koja se može okarakterizirati kao uninacionalna i unikulturalna. Čak i tamo gdje nije došlo do značajnih migracija zapaža se snažan trend porasta međuzavisnosti među zemljama i društvenim zajednicama u svijetu. Ona se povećava iz dana u dan nevjerovatnom brzinom, tako da uspješno funkcioniranje ekonomija mnogih zemalja zahtijeva tako educirane pojedince koji imaju svijest, znanje i sposobnosti da mogu efikasno komunicirati i s onima čija je kultura možda sasvim različita od njihove vlastite. Više niko ne može da se oslobodi obaveze stjecanja znanja i vještina za kros-kulturalnu komunikaciju. Obrazovni sadržaji bazirani na kros-kulturalnim vrijednostima, specifičnostima, sličnostima i razlikama se nevjerovatno šire upravo kao rezultat nastojanja da se udovolji ovim sasvim realnim potrebama. I to ne samo zato što postoji potreba čovjeka da u miru i toleranciji živi s drugima nego i zato što je život s drugima jedini mogući način života. Bez drugoga i različitog, bez kompariranja i odmjeravanja s drugim i prema drugom čovjek ne bi mogao imati osobni identitet.

Interkulturalnost je nova, dinamična kvaliteta u interakciji i komunikaciji među tim različitostima, jer znači aktivnu razmjenu

različitog „dobra“ (bilo etničkog, religijskog, iskustvenog, znanstvenog, profesionalnog i sl.). Ali ova dimenzija traži itekako kvalitetno i sofisticirano pedagoško vođenje. To je obaveza edukatora i to je razlog što je i ovaj svjetski kongres posvećen tome. Problem susretanja različitosti i problem razumijevanja drugog postao je bitan za sve ljude. Morin tvrdi da je došlo *do velikog i višestrukog napretka razumijevanja, ali sve se čini da je napredak nerazumijevanja još i veći*, da je razumijevanje *smisla riječi drugoga, njegovih misli, njegova svjetonazora uvijek ugroženo sa svih strana* i upravo zbog te činjenice *razumijevanje se mora nalaziti u središtu odgoja za budućnost* (Morin, 2001: 102, 105).

Sami kongresi i konferencije udruženja komparativnih edukatora imaju, pored ostalog, i tu ulogu da se ljudi susreću i raspravljaju o istim i sličnim temama, da rade zajedno na različitim projektima, da se upoznaju i kao individue, ali i kao predstavnici različitih kultura, i da grade proces razumijevanja, poštovanja i pozitivnih emocija. Oni sami rade na vlastitom odgoju za razumijevanje drugog. Zato su komparativisti naviknuti da se, kroz upoznavanje s obrazovnim sistemima, upoznaju i s različitim kulturama, jezicima, religijama, odgojnim stilovima itd., u pravilu ljudima drugačije ‘hemije’. Njihova iskustva stečena ovim susretanjima omogućila su im da razviju viši stepen interkulturalnog razumijevanja i saradnje. Etnocentrizam je za njih uglavnom stran i nepoznat jer oni više nikako ne mogu da se nađu u stanju u kojem bi iz perspektive vlastite kulture procjenjivali druge kulture kao ispravne – neispravne, kao prihvatljive – neprihvatljive, ili sl. Oni zapravo sve više teže da prepoznaju vrijednosti u svakoj kulturi i da ih slave; oni su više od ostalih spremni da razumiju i nerazumijevanje

XIII kongres u Sarajevu se sveobuhvatno bavio pitanjima interkulturalnog dijaloga i razumijevanja. Oko 650 radova prezentirano je u toku pet dana. Glavna tema sagledana je kroz pet većih tematskih cjelina i 13 tematskih grupa, te sedam tematskih simpozija:

I. KOMPARATIVNA EDUKACIJA

- Komparativna edukacija: teorija i metodologija
- Teorije i prakse interkulturalne komunikacije

II. OBRAZOVNA POLITIKA, ZAKONSKE ODREDBE I EKONOMIJA

- Jezik
- Visoko obrazovanje (mobilnost, internacionalizacija)
- Obrazovanje za sve (inkluzija, djeca s poteškoćama u razvoju, različitosti, neformalna edukacija)

III. DRUŠTVENI I OBRAZOVNI ODNOSI UNUTAR I MEĐU DRUŠTVIMA

- Tranzicija, konflikti i postkonfliktna društva
- Etnička pripadnost, religije, sekularizam, duhovnost
- Pitanja spolova u društvu

IV. PODUČAVANJE I UČENJE

- Obučavanje nastavnika
- Obrazovanje profesionalaca
- Autentično učenje
- Učenje unutar i izvan učionice

V. KROS-TEMATSKI PRILOZI

Na XIII kongresu u Sarajevu⁶ učestvovala su veoma ugledna imena iz oblasti komparativne edukacije, među kojima su bila i tri ranija predsjednika Svjetskog vijeća: prof. Wolfgang Mitter, prof. Vandra Masemann i prof. Ann Hickling Hudson; zatim aktuelni predsjednik prof. Mark Bray i novoizabrani predsjednik Crain Souden: na kongresu su učestvovali i eksperti UNESCO-a, među kojima ističemo dr. Sheldon Shaeffer i dr. Leslie Limage; zatim predstavnicu Vijeća Evrope Olof Olafsdottir, te mnogobrojni univerzitetski profesori, među kojima su posebno značajne uloge imali prof. Konai Helu Thaman (University South Pacific), prof. Jagdish Gundara (Institut of Education University of London), prof. Mark Ginsburg (University of Cairo), prof. Barry van Driel (IAIE), prof. Jing Lin (University of Maryland), prof. Bob Adamson (University of Hong Kong), prof. Lynn Davies (University of Birmingham), prof. Christine Fox (University of Wologong), Suzanne Majhanovich (University Western Ontario), te naučnici i istraživači iz brojnih međunarodnih organizacija koje se bave

⁶ Vidjeti više na: <http://www.wcces2007.ba/>

istraživanjima u oblasti obrazovanja. Aktivnosti komparativista, međutim, nisu samo internacionalne nego i multidisciplinarne i multikulturalne naravi.

Kongres je završen usvajanjem Sarajevske deklaracije (koja je u prilogu), a iz cjelokupnog rada kongresa kao da se nameće jedna važna poruka:

Interkulturalna saradnja, razumijevanje i uvažavanje metaforički predstavlja jedan veoma nježan cvijet koji traži mnogo pažnje, brige i njege. Ako se samo nakratko zapostavi, on može doći u opasnost. To se pokazalo tačnim u mnogim konfliktnim područjima na ovoj našoj planeti, kao i u nedavnim konfliktima na Balkanu i u Bosni i Hercegovini. Često samo jedan kratki period zanemarivanja može dovesti ovaj cvijet u opasnost i mogući nestanak. Ipak, ova dragocjena biljka uspijeva preživjeti tamo gdje jača senzibilitet prema njenom značaju, gdje se različitim aktivnostima i strategijama utječe ne samo na njeno bujanje nego i na jačanje njenog korijena. Upravo je XIII kongres u Sarajevu protekao u istraživanju najboljih puteva kojima će savremeni edukatori rasijavati i jačati biljku i cvijet interkulturalnog dijaloga i razumijevanja među ljudima diljem svijeta.

Literatura

- Bray, M., Adamson, B. & Manzon, M. (2007): COMPARATIVE EDUCATION RESEARCH, Aproaches and Methods, Springer, Hong Kong.
- Delors, J. (1998): UČENJE BLAGO U NAMA – Izvješće UNESCO-u međunarodnog povjerenstva za razvoj obrazovanja za 21. stoljeće, Educa, Zagreb.
- Demorgon, J. (2004): COMPLEXITE DES CULTURES ET DE L'INTERCULTUREL, Contre les pansees uniques, Anthropos, Paris.
- Giroux, H. and Shannon, P. (1997): EDUCATION AND CULTURAL STUDIES, Toward Performative Practice, Routledge, New York and London.

- Halperin, D.S. (ed.) (1997): TO LIVE TOGETHER, Shaping New Attitudes To Pace Through Education, IBE, UNESCO Halls,
- W.D. (ed.) (1990): COMPARATIVE EDUCATION: Contemporary Issues and Trends, Jessica Kingsley, London.
- Masemann, V., Bray, M. & Manzon, M. (2007): COMMON INTERESTS, UNCOMMON GOALS, History of World Council of Comparative Education Societies and its Members, Springer, Hong Kong.
- Morin, E. (2001): ODGOJ ZA BUDUĆNOST, Sedam temeljnih spoznaja o odgoju za budućnost, EDUCA, Zagreb.
- Pampanini, G. (2004): CRITICAL ESSAY ON COMPARATIVE EDUCATION, CUECM, Catania.
- Pampanini, G. (2005): L'EDUCATION DANS LA MEDITERRANEE, CUECM, Catania.
- Sinclair, M. (2004): LEARNING TO LIVE TOGETHER, Building Skills Values and Attitudes for The Twenty First Century, IBE, UNESCO.
- Vrcelj, S. (2005): U POTRAZI ZA IDENTITETOM, Iz perspektive komparativne pedagogije, GRAFTRADE, Rijeka.
- Postlethwaite, N. T. (1999): INTERNATIONAL STUDIES OF EDUCATIONAL ACHIEVEMENT: Methodological Issues, CERC, Hong Kong.
- Delors, J. (urednik) (1997): UČENJE BLAGO U NAMA, UNESCO, Paris.

SVJETSKO VIJEĆE UDRUŽENJA KOMPARATIVNIH EDUKATORA

Deklaracija Sarajevskog kongresa

Mi, članovi Kongresa Svjetskog vijeća udruženja komparativnih edukatora, iz 74 zemlje sa preko 800 učesnika, okupili smo se danas u Sarajevu, u Bosni i Hercegovini, dana 7. septembra 2007. godine, da proslavimo postignuća prve velike internacionalne konferencije o obrazovanju koja je održana u ovom gradu nakon završetka razarajućeg rata od 1992. do 1995. godine. Vjerujemo da je Sarajevo prikladna i simbolična lokacija za jedan međunarodni skup predan istraživanju teme *Živjeti zajedno: Obrazovanje i interkulturalni dijalog*.

Mi potvrđujemo i podržavamo opsežne i jasne ciljeve lokalnih voditelja Kongresa sa Univerziteta u Sarajevu, kojim se promoviraju vrijednosti mira, solidarnosti i održivosti unutar zemlje i u regionu putem interkulturalnog dijaloga. S posebnom pažnjom odajemo priznanje nastavnicima i svim drugim edukatorima u Bosni i Hercegovini zbog njihove posvećenosti i hrabrosti, kojim smo svjedočili posljednjih deset godina u oporavku i izgradnji obrazovnih prilika za djecu i mlade.

Kao članovi globalne obrazovne zajednice, te u svojstvu odgajatelja, istraživača i praktičara, slažemo se s ciljevima Kongresa. Obrazovanje na svim nivoima – od visokog obrazovanja do predškolskog odgoja, od formalnog obrazovanja do neformalnog cjeloživotnog učenja – igra ključnu ulogu u čuvanju i njegovanju vrijednosti mirovnog interkulturalnog dijaloga, poštovanja, društvene pravde i jednakosti, i ima glavni utjecaj na proces pomirenja među različitim grupama. Primjerena i svrsishodna edukacija je fundamentalni preduvjet za održivi ljudski razvoj, kreativnost i vrline.

Preporučujemo vladama, državnim i svjetskim organizacijama, nevladinim i međunarodnim agencijama da promoviraju obrazovanje kao posrednika vrijednosti interkulturalnog dijaloga. Molimo ministarstva

i odsjeke za obrazovanje da podržavaju obrazovne sporazume kao što su Bolonjski proces i Svjetska deklaracija obrazovanja za sve, te da prošire kulturološke, akademske i naučne mostove i razmjene u Evropi, ali i širom naše planete. Voljeli bismo da vidimo nastavnike i druge profesionalce kako stvaraju, omogućavaju i promoviraju inicijative koje njeguju dijalog među različitim zajednicama, a naročito u post-konfliktnim sredinama i društvima u tranziciji. Molimo političare i zakonodavce da finansiraju obrazovne programe koji unapređuju interkulturalni dijalog.

Na odlasku iz predivnog grada Sarajeva, i kao rezultat dijaloga ove internacionalne konferencije, obavezujemo se da ćemo i dalje razvijati obrazovne inicijative i istraživanja koja se tiču interkulturalnog dijaloga. Kao naš sljedeći korak, namjeravamo da svako od nas, u svom polju utjecaja i stručnosti, realizira jednu ili nekoliko značajnih i temeljnih preporuka i diskusija koje su nastale iz našeg dijaloga za vrijeme ovog, historijski važnog, kongresa.

Odobreno aklamacijom na Generalnoj skupštini Svjetskog vijeća komparativnih edukatora, dana 7. septembra 2007. godine.

WORLD COUNCIL OF COMPARATIVE EDUCATION SOCIETIES

Sarajevo Congress Declaration

We, the participants at the Congress of the World Council of Comparative Education Societies (WCCESⁱ), numbering over 800 people from some 74 countries, are assembled in Sarajevo, Bosnia & Herzegovina, on 7 September 2007, to celebrate the achievements of the first major international education conference held in this city since the end of the devastating 1992-1995 war. We believe that Sarajevo is a fitting and symbolic location for an international gathering dedicated to exploring the theme: *Living Together: Education and Intercultural Dialogue*.

We acknowledge and support the broad aims of the local Congress convenors at the University of Sarajevo, which are to promote the values of peace, solidarity and sustainability within the country and the region through intercultural dialogue. We applaud in particular the dedication and courage that teachers and other educators in the B&H community have revealed to us in rebuilding the educational life chances for young people over the last decade.

As members of the global educational community in our capacity as individual educators, researchers and practitioners, we concur with the goals of the Congress. Education at all levels - from higher education to pre-school education, from formal training to nonformal lifelong

ⁱ The World Council of Comparative Education Societies (WCCES) is a non-profit, non-political Council of 36 Comparative Education Societies which in turn represents many thousands of educators, researchers, practitioners and policy makers who reside in over 75 countries. This Congress was convened by the World Council, in association with the International Association for Intercultural Education (IAIE). The WCCES is an NGO in operational relations with UNESCO. The Congress is a triennial international event where individuals meet to discuss and compare educational issues and policies in an open dialogue.

learning - plays a vital role in fostering values of peaceful intercultural dialogue, respect, social justice and equity, and is a major factor in bringing about reconciliation among diverse communities. Appropriate, relevant education is a fundamental prerequisite to sustainable human development, creativity and excellence.

We urge governments, national and global organisations, non-government organisations and international agencies to promote education as a vehicle for intercultural dialogue. We urge Ministries and Departments of Education to support educational agreements such as the Bologna process and the World Declaration for Education For All, and to expand cultural, academic and scholastic links and exchanges both in Europe and across the planet. We would like to see teachers and other professionals modelling, enabling and promoting initiatives that foster dialogue across different communities, particularly in post-conflict and transitional societies. We urge politicians and policy makers actively and constructively to finance education that enhances intercultural dialogue.

As we leave the inspiring city of Sarajevo, and on the basis of the dialogue of this international Congress, we undertake to commit to furthering educational action and research for intercultural understanding. We further intend to implement in our individual area of expertise and influence, one or more of the many significant and profound recommendations and discussions that arose from our dialogue during this historic Congress.

Approved by acclamation at the General Assembly, WCCES on this 7th day of September, 2007.